

Székely István előadása vallástanárok részére

2019.09.21., Magyar Antropozófiai Társaság

Sziasztok! Kikészítettem ezt a táblát, mert szeretnék rajzolni, de csak nagyon kevés vonalat, mert rájöttem, hogy a vonalakba jó belekapaszkodni. És kis magyarázat tartozik ahhoz, amit el szeretnék mondani. Úgy kezdődött a dolog, hogy augusztusban Erdélyben tartottam leendő Waldorf-tanároknak egy 9 óra hosszú tereméstörténet-epochát, nem is tudom, minek is kell ezt nevezni. Kiegészítve az első 3 fejezetről a bűnbeeséssel, hogy a 2-3 éves gyerek hogy megy át ezen a folyamaton. Illetve, ami számunkra a legizgalmasabb volt, hogy ezt miért 9 éves korban, illetve miért a 3. osztályban tanítjuk. Aztán ahogy a Lacival beszélünk, úgy ez a Mihály is fölmerült. Mert hát most már tudtam, hogy belemegyünk a Mihály-időszakba, akkor még ettől egy kicsit távolabb tartottam magam. Most pedig beleérvén az időszakba egy nagy kozmológia-epochát tartok a képzésen. És a következőt tapasztaltam. Éppen a saját osztályomat tanítom, 3. évfolyam. Tavaly tanultak a temperamentumokról. Tehát a lénytagokkal kívül-belül tisztában kéne lenniük. Ők ezt rengetegszer tanulták különböző témakörökben. De mindenki azt mondta, hogy majd a másik, majd a másik, tehát csak hivatkozva rá. Úgyhogy sor került a lénytagoknak is az átismétlésére. És aztán én arra gondoltam – ugye ekkor már egész közel jártunk ehhez a héthez –, hogy miért ne lehetne ezt az egész témát a lénytag-rendszerre fölűzni? És akkor elkezdtem ezen gondolkodni, hogy ez hogy is megy. És rájöttem, hogy hát ez egy prima ügy. Szóval, hogy ezt nemhogy miért ne, hanem hogy így. És amit most el szeretnék mondani, az ilyen értelemben teljesen új, vagyis még sehol sem mondtam el. A lénytag-rendszerre fölépítve, ráépítve, vagy mellé: Egy kicsit a tereméstörténet, sokkal jobban Mihály, és egy picit a jövő. És nekem ez azért izgalmas, merthogy nekem eddig ezek a témák mindig egymástól külön álltak és külön ültek. Hol a Bibliáról beszélünk, a lénytag-rendszer, az teljesen más, Mihály, meg így, meg úgy. És ezt mégis lehet egybe kezelni és egybe látni, sőt, talán még értelmes is a dolog, hogyha ezt jól csináljuk.

Mindenesetre egy idézetet mondanék Steinertől bevezetőül. Ez a Leitsätze, Mihály-levelek, antropozófiai vezérlő tételek, Mihály-misztérium, és nem tudom, hány néven jelent meg ¹. Ebből csak egy rövidet fogok olvasni.

Vannak, akik azt hiszik, hogy a fizikai látás határával minden látás határa is adott. Ha ezek az emberek felfigyelnének arra, hogy hogyan jutottak e határok tudatára, akkor felfedezhetnék ebben a tudatban a határok átlépésének képességét is. A hal a víz határáig úszik, vissza kell forduljon, mert nincsenek olyan szervei, amelyekkel a vízen túl is élhet. Az ember a fizikai szemlélet határához jut. Felismerheti, hogy útja közben lelki erőket szerzett, és így élhet abban az elemben, amelyet a fizikai érzékelés nem fog körül.

Még csak annyit tennék hozzá, hogy ugye ez a „fizikai érzékelés nem fog körül”, ez körülbelül úgy érhető tetten az átlagember számára, hogy amit a *bőr* nem fog körül. Merthogy ez az, amit úgy érzünk, hogy ez a mienk, ez a test. Minden, ami bőrön belül van.

És egy picit a lénytag-rendszeréről beszélnék. És máris fölrajzolnék egy nagyon egyszerű ábrát. Ez az ábra. [vízszintes vonalat rajzol].

Ez fontos. Itt van a szemmel nem látható világ [a vonal fölött], itt pedig az érzékszervileg látható világ [a vonal alatt]. És akkor erre megpróbálom először a lénytag-rendszert fölfesteni. És mindenkitől elnézést kérek, akinek olyan dolgot mondok, ami már ismert. De olyan dolgokat próbálok megfogalmazni, ami talán érdekesebb.

¹Rudolf Steiner: Anthroposophische Leitsätze. Der Erkenntnisweg der Anthroposophie. Das Michael-Mysterium (GA 26). Magyarul: Antropozófiai iránymutató gondolatok. Genius Kiadó, 2011.

Ugye legalul – így szoktuk ábrázolni, hogy „legalul”, de ez nem „alul”, meg „fölül” kérdése – az ásvány-rendszer van. Vagy azt is mondhatnám, hogy a fizikai test. A fizikai test, az ásvány, ami egyről ismerszik meg: hogy készen van. Nincs vele több dolog. Nem is keletkezik voltaképpen. és ez a Földön tulajdonképpen igen nagy mennyiségben található. Namost nagyon-nagyon sokan – most már – fölismerték, hogy az ember sincs másból, mint ebből az ásványi testből. És ez *részint* természetesen igaz. De jó lenne, hogyha arra is fölfigyelne az ember, mondjuk például az orvostudomány, hogy ez az anyagság, ez valamiképpen másképpen működik, mint a Földön lévő összes többi anyag, hiszen nem esünk szét, finoman szólva, vagyis hogy csak a halálunk után lesz az anyagságunk olyan, mint valóban a többi ásványi anyagság. Nagyon nehéz helyzetbe kerülne a tudomány, merthogy ezt a kémiai – fizikai behatással nemnem lehet kutatni, hiszen nem ott van a kulcsa. Egyébként erről Steiner maga is sokat ír – nem tudom, hogy ki mennyire ismerős ebben a *gyógyítás művészetének elmélyítésében* ². Rendkívül jól leírja, hogy fölépítik ugye a szilárd részeket, vagy a megszilárdult részeket, ugye anatómiával kínozzák az orvostanhallgatókat leginkább. És hogyha csak annyiba belegondolnának, hogy egy pohár víz mennyire más utat jár be akkor, hogyha az ember szomjas, mint hogyha már az ötödik pohár vizet issza, akkor már rá lehetne jönni, hogy azért egész másról van szó. Arról nem is beszélve, hogy hát ugye amikor az ember visszaadja a ... testét? Vagy én nem is tudom, miét – mert akkor már ugye birtokos esetről sem lehet nagyon beszélni – mint anyagot a Földnek, akkor ott is történik egy-két dolog. Tehát az a felvetés, hogy ha ember nem volna a Földön, akkor ugyanúgy nézne ki a Föld, az már csak fizikai – kémiai szempontból sem állja meg a helyét. De mindenestre, ami összességében erről az ásványiságról elmondható, hogy kész, lezárt, nem keletkezik, nincs mit vele igazából tenni.

A következő része ennek a dolognak, az ugye az éteriség. Amiről már tulajdonképpen az emberi testnél is lehetne beszélni. Merthogy valami mégiscsak összetartja ezt az egész szerveződést, organizációt. És ugye a növényeket szoktuk példának említeni. Namost, hogyha a növényeket említjük, akkor azért ne menjünk olyan messze a Bibliától. És idéznék valamit a Bibliából. De előtte egy példamondatot mondanék. Mert hogy azt szoktuk mondani, hogy egy magban benne van az egész növény. Ezt mindenki hallotta. Namost mire gondolunk ilyenkor? Mindenki nézzen magába! Körülbelül arra gondol, hogy itt van egy mag – most nagyba fölnagyítom a magot, és lekicsinyítem azt, ami „benne van”, hát van benne egy ilyen fa-szerű ügy, vagy bokor, vagy ... akinek szebb lelke van, annak virág, vagy akármi. Namost figyeljük meg ezt a pillantásunkat, mert hogy itt tulajdonképpen az ásványit próbáljuk beelátni a magba, az ásványiba az ásványit. És körülbelül erről van szó. Erre majd a végén azért visszatérnék, hogy ez hogy is néz ki. De hogy mit ír erről a Biblia, azt fölolvassám. És ez a Teremtés könyvében a 11. vers. Meg a 12.

Azután monda Isten: Hajtson a föld gyenge fűvet, maghozó fűvet – a tyúk-tojás problémát már meg is oldottuk – hozzon az ő neme szerint, amelyben legyen néki magva e Földön. És úgy lőn.

Ebben az az izgalmas, hogy ez a „*neme szerint*” mi a manó? Hogyha valakinek, mondjuk, egy revideált Káldi-féle Biblia jut a kezébe, akkor azt fogja olvasni, hogy „fajtája szerint”. Teljesen abnormális a dolog, vagyis hogy rossz a dolog. Ugyanis a „fajta” kifejezést még az i. e. III-IV. században Arisztotelész kezdte el használni, majd Linné vitte át a természetre egyáltalán. Tehát „fajta” nincs. Ugye itt megint abból indulunk ki, ami van, és abból próbáljuk meg levezetni azt, ami volt, ami egy teljesen rossz szemlélet. Én a következő képet ajánlanám a példa kedvéért, hogy ebből valamit is lássunk. Hogy vegyünk a kezünkbe egy magot. És nézzük meg, hogy elültetjük, és hogy mi lesz belőle. Legyen egy akármilyen mag, bükkmag, dió. Hogyha ez egy dió-mag lesz, és elültetjük, akkor lesz egy diófánk ... és akkor ugye a diónak ilyen magja van. És akkor sok mag lesz, azt megint elültetjük, stb., stb. És akkor föl tesszük, mondjuk föl tudjuk tenni pár évtized múlva a kérdést, hogy hány diófa van? És talán látszik egy picit a kérdésfelvetésből, hogy annak nincs

² Rudolf Steiner: Meditative Betrachtungen und Anleitungen zur Vertiefung der Heilkunst. Vorträge für Ärzte und Medizinstudierende. GA 316. Magyarul: A gyógyítás művészetének elmélyítése. Genius Kiadó, 2012.

sok értelme ... tehát hogy ez ugyanaz a dió, amiről itten szó van. Egyébként, ha visszafelé megyünk az időben, akkor is kiderül, hogy ugyanaz a dió. És akkor, mikor itt a „nemők szerint”-et olvassuk, akkor körülbelül kiderül, hogy tulajdonképpen mit kéne látnunk abban a magban, amibe mi egy ásványiságot próbálunk beletápní. Holott nem ásványiság van benne, hanem ez az egész, és ez az egész folyamat, amiről beszélhetünk. Tehát itten a számfogalomnak, a mennyiségi fogalomnak, ami ugye a fizikai világhoz kapcsolódik természetesen ebben az esetben, annak itt semmiféle értelme voltaképpen nincsen. És hogyha ezt a „nemők szerint”-et próbáljuk értelmezni, akkor valami olyasmit kéne elképzelnünk, hogy ez, ami az előbb megjelent a szemeink előtt (a mag), ez tulajdonképpen egy reprezentáns, de semmi több. És semmiképpen nem maga a dolog. Tehát az a biztos, hogy nem az. Ez egy elég furcsa ügy. De azért szeretnék ebbe belekapaszkodni, mindjárt visszajövünk itt az éteriséghez, mert az éteriségnek egy részét látjuk persze, hát látjuk, mikor lehullik a levél, meg amikor föl nő a levél. Ezeket látjuk, de ezek csak a jelei. Tehát az éteriségnél már-már átmegyünk a láthatóból a láthatatlanba. És még egy dolgot érdemes itt már az elején talán tekintetbe venni. Hogy míg az ásványiságban ez a mennyiségi szemlélet, ez él, rendben van és helyénvaló – tehát meg tudjuk számolni az összes kavicsot, meg hogy hányan vagyunk, ebből a szemléletből –, itt ez az éteriségnél teljesen fölborul. Azt is mondhatnám, hogy értelmét veszti, merthogy itt ez az egyes szám – többes szám ügy, már itt az éteriségnél egy nagyon-nagyon zűrös történet lenne, hogyha ezt megpróbálnánk belevonni. De azért arra figyeljünk föl, hogy a szemeink előtt, amikor azt mondom, hogy mag, és hogy benne van a növény, azért az ásványiság jelenik csak meg. Holott ez az egész benne van – időtől függetlenül.

Ugye aztán jönnek az állatok. Amiket az állatokkal szoktunk jellemezni, az asztralitás. Ugye volt eddig az ásványi, az éteri vagy élettess. Nagyon nehéz kiismerni magunkat, mert ugye Steiner is akárhányszor előveszi ezt a lénytagrendszert, annyiféle ír róla, merthogy dolgozik vele. Ugye jönnek az állatok. Az állatokról nem sokat beszélnek. Itt megjelenik az asztralitás. Bizonyos értelemben talán a lelkiséghez lehet kapcsolni, és mint reagáló lelkiségről lehet róla beszélni. Erről a reagálásról azért annyit érdemes elmondani, hogy nagyon sokaknak van állatuk otthon. És akkor az az állat kedves, meg okos, meg ügyes, hozzám jön. Tehát mindenféle Én-tulajdonsággal ruházzák fel az állatot. De hát ezt mind mi mondjuk az állatról, csak mi ezt úgy hívjuk, hogy zoológia. De ez embertan, mert ez csak rólunk szól, az állatról nem. És ráadásul amíg olyan állattant csinálunk, ami nem változtatja meg az állatvilágot, annak sok értelme egyébként önmagában nincsen. Tehát olyan pedagógiát csinálni – csak, hogy analógiát hozzak –, ami nem változtat a gyereken, ott már érezzük, hogy ott baj van. De más területeken ez azért nem olyan világos. Talán nem sok értelme van olyat csinálni, ami nem változtat az emberen. Mert kívül van. Szóval reagál az állat. És nincs ebben akarata, tehát neki reagálnia *kell*. Nincs megfontolás: megegyem-e a csontot, vagy nem. Azt vagy kell, vagy nem, és az az állaton kívül van. Hogy megint Steinerhez nyúljunk, Steiner tulajdonképpen egy olyan meghatározást ad, hogy az állatnak egy tompa tudata van. És ez a tudat tulajdonképpen nem egy földi tudat. Ezt régebben még sokkal inkább érezték. De ez a tompa tudat, ez is egy ilyen embertani meghatározás – azért tudatról szó sincsen. Ezt másképpen úgy is nevezzük, hogy ösztönvilág. A későbbiekben még erre azért szeretnék visszatérni.

És hát utána jön ugye a negyedik lénytag. Azt is látjuk, hogy ez megint egy határhelyzet. A láthatóból és a láthatatlanból tevődik össze. Ami megintcsak az, hogy a jelei, a következményei – tehát azt halljuk, hogy egy kutya ugat – de azt igazából nem tudjuk, hogy miért. És akkor legfölül jön az Én. Amit Énnek, vagy Én-szerveződédnek, vagy én nem is tudom, minek szoktunk mondani. Ami aztán tényleg teljesen a láthatatlanságba tartozik. Tehát még az éter és az asztrál is azért némineműleg talán még föl is fedezhető (a fizikai síkon – mármint a jelei), az Én, az aztán abszolút nem. És egy hierarchikus világ áll előttünk. Amiben azt látjuk, amit az éterinél is elkezdtem már mondani. Az asztralitásnál már teljesen világosan kiderül, hogy erről van szó. Hát még az Én-lények birodalmában. Hogy míg az ásványinál ezt a számosságot nagyon szépen föl tudom mutatni, addig itt nem. Ahogy lépegetek most fölfelé az Én felé – amit mi megint bőrön belül érzünk, úgyhogy tudhatjuk, hogy gáz van, mert nem ásványi a dolog, de ásványinak érezzük, vagy az ásványihoz tapadónak érezzük –, itt az éterinél és az asztrálnál nagyon-nagyon megjelenik – most azt mondanám, hogy a többes szám. Vagy, hogy értelmezhetetlen a tagolás. És sajnos az a helyzet, hogy az

Énnél is bizonyos értelemben ez abszolút értelmezhetetlen. Nincs értelme. Az Én-lények, azok Én-lények, és többes szám, és nincs ennek alternatívája. Példaképp beszélhetünk, talán beszéltük is itt, mondjuk a Lukács-evangélium angyalokkal való találkozásáról, sok értelemben. Csak említeném, hogy ugye úgy lehetne föltenni ezt a kérdést, hogy egy angyalnak van-e szabad akarata? De hát egy angyal abból *van*, hogy a legmagasabb hierarchikus lény akaratát hajtja végre. Ha nem abból van, akkor az nem angyal. Majd sorra kerül ez is, hogy itten miről van szó. Akkor az egy másik lény. Tehát hogyha angyal, akkor az a szabad akarata, hogy egy magasabb lény akaratához csatlakozik. És sehova máshova. Tehát hogy abból van. Ahogy az is ezek szerint tulajdonképpen egy ilyen ábráról még az is leolvasható, hogy az angyal, az sosem jelenik meg az érzékszervi vagy ásványi világban. Ugye itt két példát érdemes talán csak mondani. Hogy olyan angyali találkozásról még soha nem hallott senki, amikor az angyal ... – de mondjuk Lukácsnál is, ugye amikor írja, hogy látják az angyalt közeledni, és az angyal így leül, hogy „mindjárt mondom, csak kicsit kipihegem magam, mert azért nem akárhonnan jöttem, egy kicsit messzebből”. És persze a másik részét is érdemes megnézni ennek a történetnek, hogy még olyan sem fordult elő, hogy valaki azt mondja, hogy egész éjjel az angyallal beszélget, mondott nekem valamit az angyal, vagy éppen Gábiel, csak nem értetem, hogy mit mondott, mert ... spanyolul mondta. Vagy mittudomén. És bocsánat, csak most jut eszembe, hogy nekem ezért gyanús az angyal-könyvnek ³ az utolsó része. Merthogy az nem jó.

M. K.: – Idézd föl, István, mert nem mindenki ismeri.

Sz. I.: A Mallász Gitta-féle. A könyvben az angyallal beszélget. Mondjuk egész egyszerűen. És az utolsó fejezet, az úgy keletkezett, én most csak tovább mondom, amit hallok, mert hogy németül beszélt az angyal. És én ezt bocsánat, de nem hiszem.

M. K.: – Németül értette talán.

Sz. I.: Tehát úgy volt, hogy ő nem értette a német szöveget, de a József igen, akinek szólt a szöveg, egész pontosan ez a történet.

Hozzászólás (fiatal hölgy): – Van egy lehetőség, hogy gondolkodom, hogy mit mondasz, hogy azért minden nyelvnek különböző struktúrája van. És lehetséges, hogy a német nyelv alkalmasabb volt arra abban a pillanatban, hogy valami megjelenjen. Nem tudom, ez csak egy gondolat volt.

Sz. I.: – Most álljunk meg egy pillanatra. Amin az angyal és a magasabb lények megszólalnak, az a nyelv nem olyan, mint a mi nyelvünk. Nem halljuk, nem rezeg, nem érinti az ásványiséget. A struktúrája sem és az összes többi sem. Azaz: egy nyelv, közös nyelv vagy teremtető nyelv, amin nem hangzik el hangzó. Legjobban talán ezt a Pünkösdi kapcsán az Apostolok Cselekedeteinek 2. fejezetében a nyelveken beszélésből lehet talán a legjobban megérteni, ami nem a beszédnek az ügye, az értésnek az ügye. És hogyha egy picit belegondolunk abba – és én nem találtam ennél jobb képet –, hogy ha valaki leírja azt a szöveget, ami itt van egészen pontosan ... Akkor mindjárt föl is idézem, mert érdemes szó szerint ezt nézni. Ap. Csel. 2,6. *Minekutána pedig ez a zúgás lőn, egybegyűle a sokaság és megzavarodék, mivelhogy mindegyik a maga nyelvén hallá őket szólni.* És ha még azt is gondolnánk, hogy az egyik spanyolul hallotta, a másik oroszul, a harmadik franciául, tehát hogy ilyen nyelveken hallotta volna, akkor egy pillanatra gondoljunk abba a helyzetbe, amit e szöveg leírójának kellett látnia, tapasztalnia, hogy ezt a szöveget egyáltalán leírhasse. Azt látja, azt tapasztalja, hogy mindenki a maga nyelvén hallja szólani. Tehát itt nemcsak arról van szó, hogy ugye azt hallom, és aztán megbeszéljük, hanem ez egy egyidejű történés, hogy mindenkinek a saját – és bocsánat, *belső* – nyelve szerint hallom szólani. És azt is tudom, hogy ez a közösség, mert ezért közösség, különben nem volna közösség az egész Pünkösdi közösség értelmetlen volna. Hogy ez *egy* tapasztalás. Nem francia, német, spanyol, vagy nem tudom, micsoda.

Az előző hozzászóló (fiatal hölgy): – Lehet szólani, vagy inkább ...

³ Mallász Gitta: Az angyal válaszol. Fekete sas Kiadó, Budapest, 2010.

Sz. I.: – Mindent lehet.

Hölgy: – Csak ... abszolút persze, ez így egyértelmű, hogy mit mondasz, és nem is így érzed, hogy valószínűleg németül szolt, és feltehetőleg alkalmas a struktúrája szinten. Az ember is rengeteget küzdött azzal, hogy amit ő megél, azt megfelelő szavakba tudja önteni, ez egy nehéz dolog. Nyilván az ember is küzd ezzel sokszor. És hogy erre van minden nyelvben struktúrája. lehet, hogy az, aki ezt hallotta, emlékszem az utolsó fejezetre pontosan, miért ezt írja, hogy lehet, hogy aki érzékelte ezt, a német nyelv által tudta kifejezni, mert annak, annak ... ez csak egy gondolat, tehát lehet, hogy ennek így nincs ...

Sz. I.: – Értem, amit, értem a kérdést. Hadd válaszoljak erre egy kicsit később. Amikor visszatérünk egy Steiner-szövegre, mert ott ezt nagyon szépen meg tudom mutatni. Szeretnék még majd fölolvasni valamit. Ennek menetében egy nagyon-nagyon keveset szeretnék mesélni a teremtéstörténetről. Hogy itt mi is történik. Már tudom, hogy meséltem. Csak egy-két momentumot emelnék ki, hogy itt miről van szó a témánk szempontjából. Ugye úgy kezdődik az első vers, hogy *Kezdetben teremté Isten az eget és a Földet*. Két dologról beszélnek. Nagyon nem érdektelen a szöveg, de az egyik az, amit nem szoktunk figyelembe venni hétköznapi az ásványi tudatban, az az, hogy az ég és a Föld egyszerre és egyidejűleg lett megteremtve. Valamint még azt sem, hogy ez az „és”, ez nem egy elválasztó felsorolás, hanem ez *egy* világot jelent. Eget és Földet. Ez a leírása ennek a világnak. És hogy mennyire kezdetleges ez a leírás, arról ugye talán már beszélünk, hogy aztán a 8. versben a szárazat nevezi földnek, stb., stb. De ez most érdektelen számunkra. Egy világ van teremtve. Ami ég és Föld. Egy. És van egy másik vonása ennek a mondatnak. Ami mindig fölmerül, legalábbis az első két fejezetben – és ezt teljesen más szemlélettel is kell olvasni sajnos, mint aztán a harmadikat és utána tovább. Hogy a teremtő aktusoknak mindig van alanya, vagyis mindig van tulajdonos. Ebben a mondatban legalább annyira fontos az alany, a teremtő, aki nélkül ez nem megy. Nem tudom, mennyire ismerjük Steinernek pl. ezt a *Praktikus gondolkodásról*⁴ c. előadását, amikor, hát, hogy is mondjam, kifigurázza tulajdonképpen azokat a tanárokat, akik a világ keletkezését egy ilyen vízzel és olajjal megmutatják, hogy megkeverik és ez az pontosan a világ keletkezése. Csak mindig arról feledkeznek el, hogy nekik meg kell kaverni ezt a szemléltetéshez. Szóval a tulajdonos vagy cselekvő, vagy, mondjuk, teremtő személye itt hihetetlenül fontos. Nem lehet elválasztani az egésztől. Vessünk egy pillantást megint az ábrákra [U-betű], akár komolyan is vehetjük azt a két teremtéstörténetünket – mert ugye két teremtéstörténetünk van tulajdonképpen egymás után, de ezt mi úgyse vesszük komolyan abban az értelemben, hogy nem így meséljük a gyerekeknek. Tehát valakinek akkor is kell csinálni. És hogyha még a materiális földről lenne szó, tehát a humuszról, vagy nem tudom, hogy nevezik ezt másként, akkor is egy élőségről lenne szó. Amit nagyon nehéz visszaadni ezen az ásványi nyelven, ami kész és véges. De azért egy-két dolgot hadd mondjak még hozzá. Hogy tulajdonképpen itt az első két fejezetnél az időbeliségre valami hihetetlen módon figyelünk kéne, annak, aki ugye ezt a két fejezetet így egymás után sorban, időben olvassa. „*Teremtésünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra*” – és nem „képmásunkra”! Ez egy nagyon fontos dolog. És utána azt írja, hogy „és lőn”. És sokszor van: „*És lőn*”. És ez nem így van. Szóval, hogyha akár abban a szemléletben nézzük, hogy ahogy egy idea-szerűség van teremtve, gondoljunk bele, hogy ez hogy hangzana, hogy „teremtsük meg az ember ideáját” ... – ez már az! Ezek nem időben történő dolgok. És soha ne kerüljünk abba a helyzetbe, hogy amikor a 3. osztályban ugye a teremtés napjait tanítjátok, megkérdezi, hogy hát a viszont pl. a Napot és a csillagokat sokkal később teremtette meg, mint ahogy az első meg a nem tudom, hányadik nap volt írva. Tehát hogy ezt ne kérdezzék meg tőletek a gyerekek

M. K.: – Nem szokták.

U. Zs.: – De.

⁴ Rudolf Steiner: *Praktische Ausbildung des Denkens*. Karlsruhe, 1909.01.18. A német eredeti megjelent: *Der kommende Tag* A. G. Verlag, Stuttgart, 1922. Magyarul: *A gondolkodás gyakorlati kialakítása*. Waldorf-pedagógiai Intézet, 2016.

Sz. I.: – De. És hát erre valamit kell. Illik mondani. Tehát az, hogy *teremté és lön*, és hozzá akar tenni és *látá, hogy jó*, ez egy történet. És még azt is hozzátenném, hogy úgy az egész egy történet, hogy az egész teremtés egy történet. Tehát nem úgy történik, hogy „na, teremtsünk ... ásvány-lénytagot” – gáz, mindegy. Utána visszanéz, hogy „Igen, jó ez? Igen, jó. Na jó, hát akkor egy lénytaggal tovább”. Tehát hogy nem így történik a dolog, hanem egyben az egész, úgy, ahogy van. És ezt nem lehet más nyelven, nem lehet semmilyen nyelven visszaadni voltaképpen. Ugye itt a bibliai héberről van szó, ami azért izgalmas, merthogy ugye a meséltem már, nem tudom, hogy hol, hogy a bibliai héber hogyan próbálja ezt a legjobban visszaadni: „*És legyen világosság és lön világosság*”, ez a szöveg betűről-betűre, szóról-szóra ugyanaz kétszer. Merthogy ez ugyanazt jelenti. Tehát ez talán egy picit megfogja ezt a dolgot, ez a legyen – lön. Tehát itt egy dologról van szó. Tehát ez itt egyben van. Nincs külön.

És akkor megtörténik a bűnbeesés. Tulajdonképpen kis magyarázatot találhatunk az egész történetre, hogyha a lénytag-rendszert nézzük. Ugye az nem kérdés, hogy az ember ugyanezekkel a lénytagokkal rendelkezett – majdnem. Majdnem. Ugye azt, hogy az Én egy hierarchikus világban helyezkedett el, vagy gyenge volt, hogy úgy mondjam, az kiderül a Biblia szövegéből. Hiszen a kígyó is azzal tudott csábítani, hogy „*olyanok lesztek, mint Isten*”, holott a Terv: „*Teremtsünk embert*” – többes számban, az Én-lények közösségében – „*teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra*”, az nem jelent mást, minthogy pontosan olyat – ha egyáltalán el lehet ezt elképzelni –, hogy ... hogy Istent teremtsünk. Nem mást. Vagyis hogy teremtőt és nem teremtetet. Ez a lényege a dolognak. És aztán ugye megtörténik a bűnbeesés. Amikor ugye az asztralitás túlsúlyba kerül, és ettől fogva az ember tekintete – ahogy mondják – megnyílnak a szemek, de nem fölfelé, hanem lefelé. Megtörténik az első evés, ami élvezetért történik, nem másért ... és a következményeit látjuk. És az ember lassanként lejön a Földre. Nem egy gyors út ez. Ugye Mózes-nál végigolvashatjuk, hogy meg kell tanulni az embernek a Földön lenni, szőni, tisztálkodni, ésatöbbi, ésatöbbi, nem véletlen. Mózes inspirált ... vagy intuit... szóval ő egy nagy alak volt, na. [derűtség] Menjünk tovább. Ismerjük a történeteket. És aztán szép lassan leérkezett az ember a saját útján a Földre, megtanulva a Földet. És akkor jöhetne a második kis ábra. Amit rosszul fogok rajzolni, majd menet közben javítom. Ugye ismerjük ezt az U betűt. Most szándékosan rajzolom így, de ez rossz. Ez az ember útja lenne a Földön. Amiben azzal az illúzióval áztatjuk magunkat, hogy már itt vagyunk [a mélypont utánra mutat]. Azt is meg szeretném ma nézni. Azért ... majd elmondom, hogy miért rossz ez az ábra. De hogyha itt leszünk [a fejlődés végpontjára mutat], ha van erre bármi reményünk, ha az lesz, hogy olyanok leszünk, akkor valóban kép és hasonlatosság lehetünk. Reméljük, hogy megy. Amiért nem jó ez ugye, merthogy ennek az ábrának többes jelentése van. Az egyik jelentése, hogy ez az ember útja a Földön. Tegyük föl, hogy itt vagyunk azon a ponton, ahol még egész jól meg tudjuk mondani, hogy az a bűnbeesés. Amikor a láthatóság, merthogy ott veszi észre, hogy meztelen, tehát a testi tudat föltámadása van. Csak ennek az ábrának van egy másik jelentése is. Hogy érdekes módon, éppen a bűnbeesésnél ezt nagyon szépen, de máshol is lehet látni, hogy amin az emberiség keresztülmegy, mint közös út, azon minden gyerek is keresztülmegy, merthogy hozzátartozik az emberiséghez. Tehát amikor egy 2-3 éves gyerek bűnbeeséséről beszélünk, ugyanezen az úton megy. Úgyhogy elég nagy a felelősségünk abban, hogy mit és hogyan csinálunk. Mert hogy sok mindent előélünk. Itt azért sántít az ábra, mert nem itt szállunk ki, hanem ezt a vonalat ide lejjebb kéne húzni, ezt a látható – láthatatlan ügyet. Annnyiban sántít, de ezt én nem tudom másképp rajzolni, és ha van valakinek ötlete, azt szívesen fogadnám. Szóval egyre-egyre lejjebb jön az ember, egészen idáig. És erről szeretnék egy szöveget fölolvasni, ami egyben egy kicsit válasz lesz az előző kérdésre is. Ez egy kicsit hosszabb szöveg, de fontos. Ez az előbb említett soknevű műnek az első levele, ami a mihályi korszak kezdetét írja le.

A golgotai misztérium után még a IX. századig az ember másképpen viszonyult a maga gondolataihoz, mint később. Nem volt az az érzése, hogy a lelkében élő gondolatokat ő maga hozza létre. A gondolatokat egy szellemi világ inspirációjának tekintette. Még ha fizikailag észlelt dolgokról is voltak gondolatai, ezeket a gondolatokat a fizikai dolgokban hozzá szóló istenség megnyilatkozásainak tekintette. Akinek szellemi meglátásai vannak, az megérti ezt az érzést. Mert ha olyasvalami közli magát a lélekkel, ami szellemileg valóságos, akkor sosem az az

érzése, hogy itt van előtte a szellemi észlelet, s ő maga formál gondolatot, hogy megérthesse, hanem az ember látja azt a gondolatot, amely benne van az észleletben és általa adott. Olyan objektíven látja, mint magát az észleletet. A IX. században – az ilyen adatot természetesen úgy kell venni, hogy a középső időpontot jelöli – az átmenet egészen lassan történik. A IX. században felragyogott az emberi lelkekben a személyes, individuális intelligencia. Az ember eljutott ahhoz az érzéshez, hogy én alkotom a gondolatokat. Ez a gondolat-alkotás vált uralkodóvá a lelki életben, úgy, hogy a gondolkodók az intelligens magatartásban látták az emberi lélek mivoltának megnyilatkozásait. Azelőtt az embernek a lélekről imaginatív képzete volt. A lélek mivoltát nem a gondolat-alkotásban látta, hanem abban, hogy a világ szellemi tartalmában vesz részt. Az érzékfeletti szellemi lényeket gondolkodónak gondolta, olyannak, mint akik belehatnak, belegondolkodnak az emberbe. Ami így az érzékfeletti szellemi világokból él az emberben, azt érezték gondolkodásnak. Mihelyt szemléletünkkel belehatolunk a szellemi világba, konkrét szellemi hatalmak körébe jutunk. A régi tanok azt a hatalmat, akitől a dolgokban lévő gondolatok származtak, Mihály, Michael néven illették. Ezt a nevet megtarthatjuk, s akkor azt mondhatjuk: az emberek egykor Mihálytól kapták a gondolatokat.

Megállnék, mert két nagyon fontos dologra hívnám föl a figyelmet. Az egyik, az egy nyelvi dolog. Az emberek úgy érezték – a szöveg szerint – a IX. századig, hogy kívülről kapták a gondolatokat, nem ők hozták létre azokat. Menjünk bele ebbe a kifejezésbe egy picit csak a nyelv kedvéért, hogy „kívülről”. Hát a gondolkodásról van szó. Ez a „kívülről”, ez annyira „kívülről”, hogy ... se nem kívülről, se nem belülről, se nem fölülről, se nem alulról – belegondolkodtak az emberbe. Ez egy Steinertől származó kifejezés, önmagában is ellentmondást fejezne ki – ezt meg kell érteni. Hogy ez magyarul se hangzik jobban. Tehát ez németül is ugyanez. Belegondolkodnak az emberbe, ez kívül, belül ... – ez sehol, tehát hogy meghatározhatatlan. Ezt jól meg kell érteni, hogy ez mit is jelent. Nem ezt gondoltam kiemelni egyébként a szövegből, hanem a következőt. *„A régi tanok azt a hatalmat, akitől a dolgokban lévő gondolatok származtak, Mihály névvel illették”.* Én abba a kifejezésbe mennék itt bele, hogy „azt a hatalmat”. Hogy itt nem arról van szó, hogy itt valakiről szó van. Egy hatalomról van szó, ami nem egy – mondjuk ezt ma így mondanánk – nem egy individualitás, hanem egy hatalom. Vagy azt is mondhatnám, ugye ahogy az elején fölvezeltük ezt az egyes-többszámú az értelmetlenségét már az éteriségtől kezdődően, hogy ez itt egy ... és onnantól kezdve, hogy azt mondom, hogy „egy”, onnantól kezdve nem tudok mit mondani, itt hatalomról van szó. Azt mondhatnám, hogy lények, csak ezek nincsenek elválasztva egymástól, tehát ezt a többes számot sem tudom használni. Tehát itt nem egy személyes individualitásról van szó. Mint ahogy mi gondoljuk az életet – akkor mindenkinek saját Mihály, saját ... satöbbije lenne. Hanem ... hatalom. Ennél jobb szót nem tudok mondani. Nagyon megkínlódhatott Steiner, amíg ezt a szót egyáltalán leírta, merthogy kifejezhetetlen. És itt most látható. Ha most azt mondom, hogy „lény”, vagy „lények”, teljesen mindegy, innentől kezdve kitagolom őket a nyelv szerint abból a világból, ahova tartoznak. Valahogy nyilván szólítani kell ebben a világban. És ez fontos, mert erre majd még visszatérek. De ne felejtjük el, hogy a teremtéstörténetben, az első két fejezetben „ember”-ről olvasunk. És csak a 3. fejezet 20. versében „nevezé el a feleségét Évának”, ami ugye egy abnormális dolog. De hogy mégiscsak így élünk és így vagyunk. Megintcsak a finomság kedvéért teszem hozzá, hogy az első két fejezetben az „ember” szó a bibliai héberben ugyanaz, mint a 3. fejezetben az Ádám szó. Nem lehetne megkülönböztetni. Iszonyatos intuíció kell ahhoz, hogy valaki rájöjjön, hogy az *ideáról* van szó, és jó a fordítás, a Károli-fordítás, (Luheré is jó), és a 3. fejezetben lesz csak Ádám ugyanabból a szóból, mert ott már egy konkrét reprezentánsa van tulajdonképpen az egésznek. Ez így jó. Láttam olyan bibliát, amiben ez nem így van.

Tehát miről szól ez a szöveg tulajdonképpen, amiről itten Steiner ír? Hát azt tudjuk, hogy a gondolkodás, az az Én-lényeknek a privilégiuma, ahogy az akarát is. Tehát hogy a gondolkodás egy-re-egyre-egyre lejjebb került. Végül is áthatotta az ásványi testet. Ez nem most történik. Ez akkor történik, amikor azt olvassuk a János-evangélium 14. versében: *„És a Logosz hússá lőn”.* Ez akkor történik. Az ember leggyengébb része is át van hatva. Legalul az ásványiság. Elvileg az ember innentől kezdve tudja azt mondani – meg egyáltalán, de ez még sokáig tart ez a lecsengés –, hogy hát ugyanabból vagyok, mint az egész környezetem. Ami részint igaz. Csak ezt egy ásványi tudat mondja. És hogyha megnézzük ezt a gondolkodást, e szerint akár, ami így

jön, jön, jön lefelé, akkor nagyon-nagyon azt kell sajnos tapasztalnunk és látnunk, hogy a gondolkodásunk ma ásványi. Annyiban mindenképpen, hogy kész. Nem tapasztaljuk a folyamatot, hanem a kész-ségét. A szakirodalom ezt akár múlt tudatnak is hívhatja. Tehát hogy mindig arra jövök rá, hogy gondolkodtam. Sosem érem magát a gondolkodást nyomon. Nem is beszélve arról, hogy – idézet – „Gondolkodásomban egynek érzem magam a világ ...” satöbbi ⁵. – fölülről van szó. Nem az ásványiságról, hanem a világmindenségről van szó. Mert azt is vegyük észre, hogy amikor a négy lénytagról beszélünk, akkor tulajdonképpen az egész világot leírjuk. Egyben. Úgy, ahogy van. Láthatót, láthatatlant.

M. K.: – A gondolat, azt mondhatom, hogy múlt, mert már ugye nem érem utol. Azt tapasztalom, hogy kész van, kész-ség ...

Sz. I.: – Már meg is fogalmazod. Már fogalmi ruhába is öltöd.

M. K.: – ... és hogy ezt észlelem. De van az a helyzet, amikor arra törekszünk, hogy azt észleljük, *amint* gondolkodunk, erre mondod ezt a „gondolkodásban egynek érzem magam”-ot. Hogy ott egy kicsit nem tudnánk egy picit elidőzni?

Sz. I.: – Egy nagyon picit. Csak Mihálynál jó lenne erre visszatérni. Egyetlenegy helyen érhetjük utol / tetten a jelent. És most hadd idézzek egy másik szöveget. A *Vertiefung*-ból⁶. De magam is így gondolom. És ez a meditáció. Azt írja Steiner a *Vertiefung*-ben – nem tudom, mennyire ismeritek ...

M. K.: – Ez a Pedagógia elmélyítése magyarul. A pedagógia elmélyítése című mű, amiről beszél.

Sz. I.: – A mű, amiben a pedagógusoknak szóló meditáció is található, amit szerintem nem azért írt, hogy ne meditálják a pedagógusok. De ott annak van egy felvezetése, amiben Steiner azt írja, hogy *ez az egyetlen szabad tett*, és tette lehet ma az embernek. Steiner azt mondja, hogy mert a neveltetés, a környezet, stb ... Ki az, aki ezt egy csapásra el tudja, hogy mondjam, egy csapásra el tudja magától takarítani? És mivel talál-ná szemben magát? A nagy semmivel. Amiért én azt mondom, hogy *ez az egyetlen szabad tett*, az azért van, mert *ez az egyetlen szabad tett*. És ez Mihály előtt a legfontosabb. Ahol a négy lénytag átjárható, együtt dolgozható. Ellentétben az ásványi gondolkodással, vagy agyi gondolkodással, vagy sokféleképpen lehetne ezt nevezni. Ugyanis a gondolkodás változik meg. És változik szavak nélküli gondolkodássá.

És akkor Mihályról szeretnék valamit mondani. Mert ez egy nagyon fontos dolog, hogy hatalom. Ugye itt állunk egy mondával szemben. Szeretném elmondani, hogy mitől hiteles ez a történet, hogy ez így van, és mik ennek a jelei. És még visszatérek ide az ásványi gondolkodásra, mert ki fog derülni, hogy van összefüggés. Sőt. Ugye a történet úgy szól, hogy azok a lények, akik a teremtés tervét hordozzák, vagyishogy az ember, látszik ezen a jó alakzaton, hogy itt van egy kurfli, tehát amit most járunk. Hát nem a könnyebb utat választottuk, azt hiszem, de ez lehet, hogy értelmetlen itt. Tehát hogy akik egy akaraton vannak, hogy bibliai idézettel kezdjük⁷, azok nem kérdőjelezték meg azt, amit én az előbb mondtam, hogy szabad akarat, vagy szabad tett. Ezek között támadtak – aki Steinert olvas, nagyon fontos, támadtak – többes számban van – azok a lények, akik hamarabb emancipálták az akaratot. Saját akaratra akartak szert tenni, vagyishogy szabad akaratra. Ennek nyomait sajnos ma is látjuk az akaratok életünkben. Merthogy minden, amiben mi a

⁵ A mondat így hangzik: Gondolkodásomban egynek érzem magam a világfolyamat áramlásával (Ich empfinde mich denkend eins mit dem Strome des Weltgeschehens). In: Rudolf Steiner: A szellemi világ küszöbe (Die Schwelle der geistigen Welt, GA 17), Jáspis Kiadó, Budapest, 1994.

⁶ Rudolf Steiner: A Waldorf pedagógia elmélyítése. A könyv kereskedelmi forgalomba nem került, belső használatra készült el a magyar Waldorf-képzésben részt vevők számára Dornach engedélyével.

⁷ Mt 18,19. „Ismét, mondom néktek, hogy ha ketten közületek egy akaraton lesznek a földön minden dolog felől, a mit csak kérnek, megadja nékik az én mennyei Atyám”

szabad akaratunkat megélhetjük, az nem szabad akarat. Gondoljunk csak a kamaszokra. Ők se mentesek ettől. Akik a szabadságban csak egyfélét tudnak, ellemnenni. Tehát ez a lényiség – próbálok az egyes szám és a többes szám között balanszírozni –, ez is csak ellen tudott menni ilyen módon. Merthogy előbb fogalmazódott meg benne az az intuíció – mert azért ez egy nagy ügy, a szabad akarat intuíciója, emancipálni akarta az akaratát –, ami csak egy későbbi időben lett volna aktuális, és éppen az ember számára, aki még nem tartott ott. Látszik, hogy ez a lény sem tartott ott. Nagyon fontos számomra ennek a történetnek a magva, az, hogy figyeljünk fel bármelyik leírásban arra, hogy ennek a lénynek ebben a helyzetében, amikor még a láthatatlan világhoz tartozott, még nincs neve. Nevet akkor kap, majd később. Merthogy nagyon fontos, hogy még égi lény. És ott nincsen ... fölosztva az ég, hogy balra, jobbra, piros, mittudomén. Bármit mondhatnék. Nincs még fölosztva. És ez a lény ellentmondást visel magán, egy ellentmondásból van. Mert hiszen égi lény, tehát a hierarchikus lények között a legmagasabbakhoz tartozik, és mégsem – na így finoman mondom – mégsem aszerint viselkedik. És a Mihály-történet itt kezdődik a mi számunkra. Mert Mihály az a hatalom, amely elkezdti küzdelmét ezzel a lényel. Ami végül is oda torkollik, hogy le van taszítva az égből. Körülbelül ismerjük a történetet. Nem is ebben a részében szeretnék elmerülni. Ami nagyon fontos, hogy ez az ellentmondásos lény fönt a láthatatlan világban, majd lejutva onnan, és ezért is húztam meg itt [ábra] – itt a bűnbeesésről mindent megtalálunk – is ellentmondást képez. Alakot, formát kellett neki keresni. Egy állati forma, animális forma, ami kifejezi az ő lényét is. Egy animális forma, ami mégis érzékfeletti, ez volt a sárkány. Majd megjelent a Föld és az ember. És bizony az történt, ami itt a rajzon leolvasható: keletkezett egy olyan hely, ami érzékfölötti – ez az emberi lélek, vagy egy jó része érzékfölötti. Amiben a sárkány otthonra lelt. Steiner azt írja, hogy ha kinézzünk a természetbe, akkor az ártatlanságot látjuk. Viszont volt egy időszak, amikor ha az ember a saját természetébe nézett, akkor az animalitást tapasztalta. De nem az ártatlanságában, hanem pontosan az ösztönrendszerében tapasztalta. Az egy nagyon fontos fordulópont, a Freud, aki egy zseniális, két zseniális mozdulatot látott. Egyrészt fölfedezte ezt az animalitást magában, másrészt nem kevésbé zseniális, hogy elküldte a tudatalattiba. Tehát hogy azért az nagy-nagy intuíció volt. Aztán természetesen, mivel nem tudta a módot, hogy hogy kell a sárkánnyal küzdeni, áldozatul is esett. De ez egy másik történet.

És akkor amit az előbb olvastunk Steinertől, ahogy jön lefelé tulajdonképpen a gondolkodás az ember saját birtokába, így érzi, nagyon pontos a megfogalmazás. Ennek többféle nyomát is észre lehet venni. Mondjuk a művészek, akik megmaradtak, mint Michelangelo, aki egy ideig nem írta alá a nevét, mert nem ő készítette az alkotásait. És aztán aláírta, mert ... és ez egy szép korszak volt. Amikor már azt gondolta, hogy *én* festek, *én* gondolkodom, *én* alkotok. Tehát individuálissá vált a történet. És aztán egyre-egyre lejjebb ment a dolog. Mert három szereplőről kell beszélnünk. Maga a terv, hogy az ember teremtmény legyen, változatlan. Ha Mihályról beszélünk, aki az ember segíti az útján, még azzal is, hogy a gondolatokat tőle kapta, változatlan. Mi az úgynevezett sárkánynak a célja? Az, hogy lakhelye legyen. Tehát, hogy az ember gondolkodásában, amiről az előbb beszéltünk, ne változzon. Maradjon itt az ásványiségben, mert akkor fölülről kormányozható az ember. Ugye, mert a sárkánynak a lakhelye itt [a vonalra mutat] a két világ határán van, most egyszerűen mondjuk így. És ez sajnos aktuális. Még mindig aktuális. A sárkány azután, hogy letaszított, arimáni lényként ismerjük, ott már van neve. Ott jelenik meg a neve csak. Hasonlóképpen, ahogy Ádám, Éva, és az összes többi.

Most az évkörről nem fogok beszélni. Az Apostolok Cselekedeteiben kigyűjtöttem egy részt. És aztán gyorsan be is fejezem. Mert ugye a dolognak itt a Mihálynál az a lényege, hogy nincsen az érzékleti világban. És ez, bármennyire is azt gondolnánk, hogy nincs benne a Bibliában, de mégis benne van. Még hozzá a János Jelenések könyvében a 17. fejezet, az sok mindenről ír. Nem mondom el a címét, mert úgysem ... Ugye ezt tudjuk, utólag adták, stb., nem érdekes. *„A fenevad, amelyet láttál, volt és nincs. És a mélységekből jő fel, és megy a veszedelemre. És a Föld lakosai csodálkoznak. Akiknek neve nincs beírva az életnek könyvébe e világ alakítása óta, látván a fenevadat, amely vala, és nincs, noha van”*. Vala és nincs, noha van. Namost nem egészen szójátékról van szó. Hanem az előbb beszéltünk az akaratról, illetve a szabad akaratról. De beszélhetünk arról is, amit mondjuk Steiner az egyetlen szabad tettnek nevez. Hol van itt a sárkány? Ott van a

kis édes, hogy amikor az ember elhatározza, hogy koncentrál és figyel, akkor az egy individuális cselekvés. Én akarom. Mondjuk így. Az egyszerűség kedvéért. Hogy ki az az Én, azt most nem firtatom. Mikor elterelődik a figyelmem, terelődik, ott nincs senki. Mert van és nincs, noha van. És vala. És az összes többi erről szól. Hát ezért vagyunk elég gyengék ezekben a műfajokban. Merthogy ugye az az érdek, hogy az ember ilyen maradjon. Ez az egyik, amit itt teljesen gyakorlatiasan akár megfontolhatunk. A másik, amit most így kurtítva a dolgot, az szintén a Jánosnál található meg. Nem véletlen, hogy ezek a János Jelenésében vannak ezek a kicsit, talán hadd mondjam azt, vigasztaló szavak. Mert ugye azt tudjuk, hogy az elején, amikor „*kezdetben teremté az Isten az eget és a Földet*”, és egy van, egy vala a kettő – vagy hogy kell mondani ezt, az aztán a bűnbeesésnél két világgá vált. A láthatóvá és a láthatatlanná. Ma is így beszélünk róla, és így próbáljuk érteni, hogy ég és Föld. Az utolsó fejezet, a 21. fejezet a János Jelenéseknél azért egy kicsit mást mond: „*Ez után láték új eget és új Földet, mert az első ég és az első Föld elmúlt vala. És a tenger többé nem vala.*” És ez szól arról a történetről, amikor az ember hát kigyábokol ebből a történetből. És ez nem véletlen, hogy ez a Jelenések könyvében található.

Az elején ugye azt mondtam, hogy hát itt már egy kicsit följobb vagyunk, legalábbis nagyon azt ... mondhatnánk, hogy ... így szokták rajzolni a nagyok. Ezt azért egy picit talán követni tudjuk, vagy talán át tudjuk élni, ha belegondolunk, hogy kicsit, nem teljesen, azért kicsit túl vagyunk már a materializmus legmélyebb korszakán. Szellemileg még nem, de ... talán már szeretnénk. Már benn van a vágy. A materializmus, ami ugye megállapítja, hogy abból vagyok, mint a környezetem, és nem veszi észre, hogy ezzel a gondolatmal már az egész ásványiságot is legyőzte. Mert hiszen ő az, aki az ásványiságot látja. Már kívül. Szóval ezen egy kicsit túl vagyunk. És ez csak egy dolognak köszönhető. Tehát ne legyünk túl önhittek, hogy milyen sokat teszünk ezért, mint emberiség. Azért, mert egy kicsit előrébb vagyunk rugdosva, mondjuk így. Nem tettünk sokat ezért, hogy picit idáig följussunk. Nem magunktól jutunk előre. Sajnos.

M. K.: – Ki rugdossa föl az embert?

Sz. I.: – Mihály. Ez a Mihály-tett

Hozzászólás (fiatal férfihang): – István, azt mondtad, hogy az ábrában nem teljesen jó. Kifejtenéd?

Sz. I.: – Hát annyiban nem vagyok elégedett vele persze, mert az ember, tehát hogyha ez az ember útja. És azt is mondtam, hogy az egyes ember. Ez az ember útja, mint ideáé, és az egy ember útja is bűnbeeséssel. Akkor nem itt szállunk ki belőle. Tehát itt szállunk be, de ennél följobb [az U-betűt metsző vonalra mutat] nem szállhatunk ki

Hozzászólás: – Egy életben.

Sz. I.: – Egy életben, igen. Tehát hogy ennek ... ezt meg kéne törni, és valahol ott kiszállni ebből a történetből, annyiban sántít.

Hozzászólás (fiatal férfihang): – De szellemi értelemben is így érted? Hogy fizikaiságunkban nem jutunk el arra a szintre, ez világos a számomra, de ...

Sz. I.: – Csak emberiség-szinten szabad itt gondolkodni. Azt is mondhatnám, hogy csak idea-szinten. Nem lehet ki-beszállni. Ugye ezt mindig ...

Hozzászólás (fiatal férfihang): – Hogyha kukacoskodok, akkor például Buddha ...

Sz. I.: – Buddha, az egy nagyon izgalmas, ügy, és érdemes lenne róla külön beszélni. Ugye nagyon sok mindent tudunk róla. Ami nekünk a jövőbe mutat. Tehát ne felejtjük el például azt, hogy ugye nagyon sok olyan – egyébként nemcsak a Buddha – hogy a légzése keresztül próbálnak valahova eljutni. De ezt értjük igazából? Vagy ezt ilyen marhaságnak gondoljuk? Ennek van egy szellemi tartalma. A szellemi tartalma pedig a következő. És ezt érdemes megfontolni. Hogy ugye amilyen az ember ma, és amilyennek a világot érzékeljük, ez az *adott*. Ahogy a négy lénytag működik együtt. Most ne menjünk bele a végtaganyagcsere-rendszerbe, meg a többibe, de azért érdemes. Ez adott az ember számára. Ahhoz, hogy teremtes

lény legyen – tehát nézzük a tervet –, ahhoz bizony ennek, amit ma adottnak tekint – észlelés, gondolkodás, nem tudom, megismerés –, ezt a saját kezébe kell vennie. Teremtő módon. Tehát az egy nagyon nem véletlen dolog, hogy amikor a légzést konkrétan az ember átveszi, az adottat átveszi, akkor az istenség felé mozdul el, tehát ez nem egy „izé”, hanem hogy átveszi az adottnak a saját kezébe veszi az adottat. Adottból cselekvéssé változtatja. És ez a teremtőhöz vezető út, merthogy ez itt egybe lett teremtve. Ennek ez a szellemi tartalma és mondanivalója.

M. K.: – Hát igen, mert nemcsak megáll ebben, hanem ez egy eszköz, és utána történik.

Sz. I.: [helyesl]. Hogy az adottat – a szokást, így is mondhatnám, mert úgy az irodalom így hivatkozik, szokás-ember feloldása⁸. Ez mind-mind-mind ugyanez a történet.

M. K.: – Mert ebben, bocsánat, még az is van, hogy nemcsak Buddha, hanem még jó sokan mindig előbbre lehettek, mint az átlagemberek. Tehát van az egyéni történet és van a közös történet. A gyerekeknél is van a teljesen eltérő és van az osztály, akihez szólunk. Tehát mindenki más.

Hozzászólás (fiatal női hang): – Krisztust is belefogalmaznád most a ... képbe?

Sz. I.: – Én elmeséltem a helyes imádkozás tanítását, a Miatyánkot. A többes számot és az összes többit, ha emlékeztek erre. De magát azt is, hogy *teremtsünk*. Hogy az embernek nem az a helye, hogy egy ásványi testben van, hanem én többes számnak nevezem, vagy közös-nek a dolgot. És ez a tanítás. Ott is. Tehát soha nem *egy* emberhez szól, hanem mondjuk azt, hogy többhöz. Mindig, egyébként szó szerint, tehát utána is követhető a dolog. Teljesen. De akkor csak ezzel be is fejezném. Másképpen, hogy új érzékszerveket követel az embertől.

Menjünk vissza a rajzunkra. Az első két tanítvány elhívását – nem tudom, hogy a János-evangéliumban mennyire ismerős ez a történet –, azért én földézném. Mert ott van egy kis izgalom. Ami mindjárt megmutatja az ábránkon, hogy merre is megyünk, meg hogyan. És mi a követelmény. Jn 1,35-36. A Keresztelő története tulajdonképpen. „*Másnap ismét ott állt vala János és kettő az ő tanítványai közül. És ránézvén Jézusra, amint ott jár vala, monda: Íme az Isten báránya. És hallá őt a két tanítvány.*” Ez egy, bármit is jelöljön ez a „látá” és „hallá”, ezt akár az érzéktanon keresztül is meg lehet nézni. Itt egy belső láthatatlanról kezd szó lenni. És az egész annak szól. Ide vissza. Ahol csak többes szám van. Nem véletlenül van az első tanítvány is mindjárt ketten.

⁸ A szokás-ember feloldása: ez egy fejezetcím Georg Kühlewind: Normálistól az egészségesig c. könyvéből. Török Sándor Waldorf-pedagógiai alapítvány, 1991.